

"Profilområden kräver bredd"

ALLA FAKULTETSANSLAG måste höjas. Nu gäller det att satsa på forskning med bredd. Det är en förutsättning för att vi ska kunna utveckla våra vetenskapliga profilområden. Det säger vicerektor Sven Lindqvist i en kommentar till GU:s nya forskningsstrategier.

sid 3

Svenska mästare i kvalitetssäkring

PROGRAMMET FÖR kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg är, enligt en färsk amerikansk undersökning, bättre än något annat i Sverige – och Danmark.

sid 4

Utbildning i forskningsetik

OBLIGATORISK UTBILDNING I forskningsetik för alla doktorander. Det föreslår en statlig utredning som ett medel för att komma till rätta med fusk i den vetenskapliga världen.

sid 6

Centrum för hälsa

ETT NYTT CENTRUM för hälsa och mänskliga rättigheter kommer troligen snart att öppnas vid Göteborgs universitet. Det blir det enda i sitt slag i Europa.

sid 7

Forskning om världen

"U-LANDSFORSKNING", kallades det för tjugofem år sedan. "Forskning om världen", säger man hellre i dag. I den terminologiska förändringen antyds en utveckling som är ämne för en stor konferens som GU, på uppdrag av Sida, arrangerar i början av nästa år.

sid 10

Det akademiska köket

ÄVEN MATLAGNING KAN man numera studera på akademisk nivå. Så exempelvis vid institutionen för hushållsvetenskap i Göteborg.

sid 12

"Fler högskoleplatser till västra Sverige"

VI MÅSTE ÖKA andelen ungdomar som går till högre utbildning – och få fler högskoleplatser till Västsverige. Det skriver landshövding Göte Bernhardsson i en gästkrönika inför millennieskiftet.

sid 16

FOTO: HILLEN MÅDEL

Hängiven kommunikatör

NÄR ERNST NYSTRÖM medverkar i Alltinget i P4, dit lyssnare kan höra av sig om i stort sett vad som helst, refererar han ofta till hunden Ralph. Förutom att vara radiodoktor är han hormonläkare, universitetslektor och informationsansvarig vid medicinska fakulteten. I alla rollerna betonar han betydelsen av empati och kommunikation.

sid 8-9

FOTO: EVA S. ANDERSSON

Tillsammans med ett tiotal forskare vid Göteborgs universitet och Chalmers har jag deltagit i ett veckolångt officiellt besök i Ghana. Två universitet besöktes: University of Cape Coast med vilket GU sedan tidigare har ett ramavtal, samt University of Ghana i Accra. Dessutom var vi inbjudna till en "Durbar", ett hövdingamöte, i byn Owomasi, samt ett seminarium om bl a utbildningsfrågor med hövdingar, ansvariga och befolkning i byn Edumafi. Besöket var arrangerat av vårt internationella sekretariat i samverkan med Karl-Erik Eriksson, professor i fysisk resursteori vid GU och Chalmers. Karl-Erik, som redan har flera pågående forskningsprojekt i Ghana, är dessutom utnämnd hövding eller Nana med särskilt ansvar för utvecklingsfrågor i byarna Owomasi och Edumafi. Med på

resan var också Peter Lundberg, producerad av SVT, bl a i prospekterings-syfte.

Ett bestående intryck var den vänlighet, nyfikenhet och generositet som vi möttes av, från såväl officiella personer som människor i "verkligheten", i byar och på gator och torg. Ett annat bestående intryck var den höga kvaliteten på skola och högre utbildning trots knappa resurser. Landet är vidare bördigt och har rika mineral-tillgångar. Denna positiva grundton förörmörkas dock av ett antal företeelser av en karaktär som, om inte omedelbara kraftfulla åtgärder vidtages, såväl inom landet som internationellt kommer landet att drivas 30-40 år tillbaka i tiden innan 2000-talets första decennium förlutit.

Ett gigantiskt problem utgörs av "brain-drain". Var och varannan utbytesstudent eller gästforskare stannar i värdlandet. Av totalt 1500 utbildade läkare i Ghana är endast 300 fortfarande kvar i landet. Detta som fenomen gäller i stort samtliga akademiska discipliner. Detta antyder, vilket bekräftades, att utbildningskvaliteten är hög i Ghana. Det reser frågor om arbetssituationen i Ghana, om lojaliteten och inte minst om ytterligare utslagning (utbildningen är i stort sett gratis) av ett land som behöver all högutbildad arbetskraft nationellt.

Ett i mina ögon allt överskuggande problem utgörs av AIDS/HIV. Ghana

är ett av de lyckligt lottade länderna i Afrika med endast 400.000 HIV smittade av en total population på 22 miljoner. Man befinner sig dock bara i början av en gigantisk epidemi. Man räknar med att före 2010 ha mer än 1 miljon smittade. Detta är sannolikt en optimistisk beräkning och förutsätter politisk medvetenhet och politiska insatser. Några sådana existerade knappast. Tvärtom, överallt där jag ifråg mitt professionella intresse frågade om situationen svarade man undvikande. Det var först under ett besök på Ghana Academy for Arts and Sciences som en inhemsk auktoritet med världsrykte presenterade sanningen. Jag upplevde i övrigt en skamsenhet och en vilja till att undvika samtalsämnet. En uppfattning om "Guds straff" existerade också i vissa kretsar samt att "skylla sig själv". Det är svårt att inse de drabbade kvinnornas och barnens skuld. En annan aspekt är värden och omhändertagandet av de AIDS-sjuka.

Kvinnornas situation i byarna var vidare iögonenfallande. I många stycken svarade kvinnorna för merparten av arbetet i byarna. Kvinnorna svarade för mat, hushåll, kläder, barn, renhållning, tvätt, handel och lokal produktion.

Jag har ytterligare ett par reflektioner mera från ett metaperspektiv att brottas med. För det första hur kan det vara att man som en hyggligt informerad person först på plat-

sen inser och förstår vidden av olika företeelser. Inser att man haft förutfattade meningar. Inser att man läst, sett och hört, men ej till fullo förstått. Ference Martons bok: "Inlärning och omvärldsuppfattning" får plötsligt en kompletterande innebörd. Full förståelse kräver kanske närvaro på platsen med samtliga sinnen öppna.

För det andra ställs universitetets tredje uppgift på sin spets. Hur klara de man att bedriva studier av Molières författarskap, vilket förekom, i ett samhälle med gigantiska kunskapsluckor om sin egen situation, inom samtliga kunskapsområden? Kunskap för vem, var en fråga som trängde sig på.

Till sist så blev det klart för mig att internationellt utbyte inte endast är fråga om utbyte med elituniversitet i västvärlden utan om ett globalt kunskapsutbyte, inte bara är fråga om u-hjälpforsknings utan om ett reellt kunskapsutbyte bilateralt.

Min förhoppning är att tidigare avtal med University of Cape Coast nu utvidgas med University of Ghana och till knutna kontakter skall leda till fruktbara samverkan till nytta för båda parter.

Jag önskar er alla en God jul och ett Gott nytt år, så även mina nyblivna vänner och kolleger i Ghana.

BO SAMUELSSON

Debatt

Vad gör GU för att locka till sig nya grupper?

HUR NÄR VI hip-hop-ungdomarna i Angered? Den frågan ställer Maj-Lis Follér, föreståndare för Grundtvig-institutet, i ett inlägg i GU:s elektroniska debattforum.

"All statistik visar att trots idoga försök från regeringen har den sociala snedrekryteringen till akademisk utbildning i Sverige inte förändrats på 20 år. Inte ens de nya högskolorna som tillkommit har förbättrat det vi kallar snedrekryteringen. Varför?"

Maj-Lis Follér skriver att frågan om social och etnisk snedrekrytering har kommit i fokus på senare tid. Inte minst är det ett krav från utbildningsminister Tomas Östros som vill minska den sociala och etniska sned-

rekryteringen till universitet och högskolor. Hans mål är att hälften av alla gymnasieungdomar ska gå vidare till högre utbildning och då gäller det att uppmuntra elever från studieovana miljöer eller elever med utländsk bakgrund att söka sig till högskolestudier. Dessutom har Högskoleverket infört kravet att högskolorna ska bli mer jämlika.

"Jag stöder helt och hållet dessa politiska vindar och ser dem som livsviktiga för ett framtida vitalt och demokratiskt samhälle. Alla som vill och har förmåga därtill ska oberoende av klass och etnisk bakgrund ha samma möjlighet att läsa vid någon av de högre kunskapsinstitutionerna

i landet. Men så är det inte i Sverige i dag".

Så var finns de nya studenterna? En stor grupp finns, enligt Maj-Lis Follér, i Göteborgs förorter. Där går bara var tionde elev vidare till högre utbildning jämfört med nästan varannan som bor i innerstan eller i områden som Billdal och Askim.

Hon undrar vad Göteborgs universitet gör för att locka nya grupper av studenter.

"Hur motiverar vi hip-hop-ungdomar att börja läsa vid GU? Hur förmedlar vi bildning och tankarna kring livslångt lärande till familjer där föräldrarna själva inte har högre utbildning, så att de kan uppmuntra

sina barn att läsa vidare och inte motverka dem i deras strävan".

Svaren finns säkert inom universitetet, skriver Maj-Lis Follér. Hon tycker att det är på tiden att vi startar en debatt om hur vi gemensamt kan arbeta för de kvalitetskrav som bl a Högskoleverket ställer på oss.

Fortsätt debatten i GU:s elektroniska debattforum!

Klicka vidare till: www.debatt.adm.gu.se

GU JOURNALEN är en informations- och personaltidning från Göteborgs universitet. REDAKTÖR: Allan Eriksson BITR REDAKTÖR: Anders Franck LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING: Anders Eurén. ANSVARIG UTGIVARE: Siv Bondenäs Brink STF ANSVARIG UTGIVARE: Åke Pettersson MEDVERKANDE SKRIBENTER: Eva Lundgren, Peter Olofsson, Anders Franck, Annica Carlsson Bergdahl, Kajsa Asklöf, Jenny Löf, David Andersson, Kerstin Norén och Göte Bernhardsson.

ADRESS: Informationsavdelningen, Göteborgs universitet, Box 100, 405 30 Göteborg. TEL: 031-773 1021. FAX: 031-773 4354 E-POST: gu-journalen@gu.se INTERNET: <http://www.gu.se/aktuell/GU-journalen> TRYCK: Arktryckarna AB, Göteborg. Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning. UPPLAGA: 5 800 EX UTGIVNING: 8 nummer/år. Nästa GU Journal utkommer i februari MANUSSTOPP: 21 januari 2000 ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. För obeställt material ansvaras ej. Citera gärna, men ange källan. ISSN 1402-9626

Satsning på bredd trots kärva villkor

GU:s forskningsstrategier

Marginalerna för nysatsningar är små. Kampen om externa anslag hårdnar.

– Vi måste få en höjning av fakultetsanslaget inom alla vetenskapsområden.

DET MENAR SVEN LINDQVIST, vicerektor för övergripande forskningsfrågor, som på uppdrag av universitetsstyrelsen har utarbetat ett remissvar om Göteborgs universitets forskningsstrategier. GU:s styrelse har antagit dokumentet som framför allt är en nulägesbeskrivning av GU:s samlade forskningsstrategier, men också en analys av några av universitetets profilområden.

– Eftersom vi har ett mycket stort utbildningsuppdrag måste vi ha en bred forskning. Vi kan inte välja bort vissa delar av vår verksamhet för att de är för svaga, i stället måste vi gå in och stödja. Bredden är en förutsättning för att vi ska kunna utveckla vissa spetsområden.

Inte tillräckligt underlag

Avsikten med strategin är inte att peka ut några enstaka ämnesområden som man vill göra särskilda satsningar kring. En sådan värdering går inte att göra i dag, menar Lindqvist, eftersom underlaget från fakultetsnämnderna inte är tillräckligt. Det behövs fler utvärderingar och analyser av verksamheten.

Lindqvist sticker dock inte under stol med att det finns ett stort behov av ökade satsningar inom flera olika områden.

Ett stort problem är att det ekonomiska utrymmet har minskat. Det beror främst på att fakultetsanslaget har urholkats under många år, vilket har tvingat fram besparingar. Som exempel kan nämnas att de huma-

nistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna knappast längre har råd att anställa forskarasistenter.

– Vi måste få en höjning av fakultetsanslaget inom alla vetenskapsområden – om vi ska kunna behålla bredden. Om inte det höjs så är det risk för att vissa områden inte kommer att klara sig, befarar Sven Lindqvist.

När handlingsutrymmet minskar blir det lite pengar över för nysatsningar. Det gör att externa anslag blir allt viktigare när det handlar om att göra särskilda satsningar.

Tvåvetenskaplig profil

I dokumentet nämner Lindqvist några av universitetets profilområden. Ett område är tvåvetenskaplig kunskapsbildning. Det finns goda förutsättningar för att satsa mer på transdisciplinär verksamhet, både internt och externt.

– Många olika tvåvetenskapliga verksamheter växer sig starka i dag, men de växer inte fram i de etablerade strukturerna – utan över gränserna.

Det finns tre exempel på områden där samarbetet med Chalmers är omfattande: IT, bioteknik och miljö. Lindqvist menar att det krävs nysatsningar inom dessa områden för att GU ska kunna hålla jämna steg med Chalmers.

Ett annat profilområde är den marina forskningen. Göteborgs universitet är det enda i landet som har en utpräglad marin profil med flera institutioner som inte finns någon annanstans.

Från samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden kommer ett förslag att satsa på multimedia. Visionen är att göra Göteborg till ett svenskt tvåvetenskapscentrum.

Sammantaget är behovet av resur-

ser stort – inom alla vetenskapsområden. T ex har nedskärningar inom odontologin – vars forskning har en stark internationell ställning – allvarligt minskat rekryteringsbasen.

– Det som har bortprioriterats på flera håll är rekryteringen av yngre forskare. Det är allvarligt. Vi får en minskad rekryteringsbas.

Svår balansakt

Frågan om omprioriteringar är känslig. Balansen är att klara av bredden och behovet av nysatsningar.

– Vi kritiserar ibland för att vi är dåliga på att göra omprioriteringar. En del hävdar att ingenting händer med gamla, stora och tröga universitet. Det är fel. Men det är svårt att göra omprioriteringar. Man får inte glömma bort att det sker många prioriteringar internt. Vissa verksamheter som för femton år sedan var svaga har nu blivit framgångsrika – utan beslut från ledningen.

– Det finns också en risk med prognoser eftersom de ofta slår fel. Man bör vara försiktig. Systemet bygger på enskilda forskares och forskargrupperns initiativ och drivkraft. Det är detta som vi ska uppmuntra.

ALLAN ERIKSSON

FAKTA/Forskningsstrategier

Det forskningsstrategiska dokumentet bygger på underlag från samtliga nämnder och ska ligga till grund både för vårens forskningspolitiska proposition och för planering och prioriteringar inom GU. Det som kännetecknar Göteborgs universitet är bredden på forskningen och det stora utbildningsutbudet.

Nytt rådgivande kvalitetsråd

För att samordna universitetets gemensamma kvalitetsarbete har styrelsen beslutat att inrätta ett rådgivande kvalitetsråd. En huvuduppgift för rådet är att utveckla ett gemensamt kvalitetsutvecklingsprogram för universitetet.

Rådet ska stödja och stimulera kvalitetsarbete på universitetets olika nivåer och vara ett forum för idé- och erfarenhetsutbyte. Syftet är att samordna kvalitetsarbetet som bedrivs inom t ex fakulteter, institutioner och särskilda kvalitetsorgan.

Berit Askling, vicerektor för kvalitetsfrågor, är ordförande i Kvalitetsrådet som består av en ledamot från var och en av fakultetsnämnderna samt för LUN och Temanämnden. Tre företrädare för studenterna ska även sitta med i rådet.

Samtliga professorer installeras nästa år

En nyhet är att samtliga professorskategorier – både de traditionella "lärostolsprofessorerna" och adjungerade och gästprofessorer – kommer att installeras nästa år. Antalet professorer har ökat betydligt det senaste året, främst som ett resultat av det nya beföringssystemet. För att inte göra någon skillnad på de olika professorskategorierna har en arbetsgrupp kommit fram till att alla professorer ska installeras.

Studenter kräver mer resurser

Elevkåren vid Teater- och Operahögskolan protesterar mot hur universitetet fördelar pengar till sin utbildning. I ett brev till styrelsens ledamöter frågar sig Marco Stella på elevkåren hur det är möjligt att av anslagen till en av dyraste utbildningarna går inte ens hälften till utbildningen på skolan. Stockholms Operahögskola får sina bidrag oavkortade.

Det är mycket ovanligt att ett sådant ärende hamnar på styrelsens bord. En förklaring är troligen att Stella har vänt sig till både statsminister och utbildningsminister i denna fråga.

Budgetdirektör Per-Erik Eriksson, som svarat på brevet, menar att det inte går att räkna det sätt som elevkåren gör och att skolan utöver direkt penninganslag får medel för hyror och investeringar. Han hävdar vidare att de konstnärliga utbildningarna i viss mån gynnas av nuvarande resursfördelningssystem.

Samhällsvetenskapligt miljövetarprogram

Styrelsen har inrättat ett tvåvetenskapligt samhällsvetenskapligt miljövetarprogram på 160 poäng. Tanken bakom programmet är att överbygga klyftorna mellan samhällsvetenskap och naturvetenskap och samtidigt erbjuda samhällsvetenskaplig miljöförklaring.

• Under nio månader var upphandlingsenheten en egen avdelning direkt under universitetsdirektören, men verksamheten flyttas nu tillbaka till fastighetsavdelningen.

Kinesiska studenter kompenseras

Nu får kinesiska studenter på Handelshögskolans internationella MBA-programmet tillbaka avgifter som de felaktigt betalade. Det står klart sedan rektor fattat beslut om återbetalning av kursavgifter.

HITTILLS HAR DRYGT 70 sökt och de flesta av dem får tillbaka pengar. Ersättningen blir antingen 28 000 kr för ett läsår eller 56 000 kr för två år. Totalt rör det sig om cirka tre miljoner kronor.

De studenter vars uppgifter har kontrollerats kommer i princip att få ersättning.

En revisionsbyrå har studerat bokföringen hos det privata bolaget Göteborg International Institute, GII – som varit mellanhand mellan studenterna och universitetet och tagit emot kursavgifter. Granskningen visar att det varit klara brister i bokföringen.

– Vi vill gottgöra studenterna så långt som möjligt. Vad GU har fått för de olika kurserna varierar med de avtal som tecknats. Vi har ändå beslutat att ersätta studenterna med samma belopp, trots att detta blir dyrare för universitetet, säger avdelningsdirektör Helena Jos Person.

Även om ett 70-tal hittills har sökt förväntas fler ansökningar.

– Vi har lagt ner mycket tid på att försöka nå alla studenterna. De flesta finns fortfarande i Sverige. Vi har spridit information via studenter, ambassader och avtalspartner i Kina om att studenterna har rätt att ansöka om ersättning.

Affären blir dyr för universitetet. Varifrån pengarna ska tas håller på att utredas. Det är dock inte uteslutet att Handelshögskolan får ta en del av bördan.

ALLAN ERIKSSON

Högsta betyg för kvalitetsmedveten institution

Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg har bäst program för kvalitetsssäkring och kvalitetsutveckling.

Det visar en amerikansk studie av kvalitetsarbetet i Danmark och Sverige.

WILLIAM F MASSY vid Stanford University i USA har bland annat besökt Stockholms universitet, Uppsala universitet och Göteborgs universitet. Han har gjort intervjuer med arkitekterna bakom kvalitetsprogrammen och samlat in dokument som reglerar kvalitetsarbetet och gjort en kvalitetsbedömning. Det samlade intrycket är att "god praktik" föreligger i Sverige och Danmark. I några fall: "allra bästa praktik". "Verksamhetsintegrerad kvalitetssäkring – ett systematiskt sätt att bedriva verksamhet" är det dokument som reglerar kvalitetsarbetet vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg – "det bästa programmet vi har sett", skriver William F Massy. Så bra att det följer med i rapporten "Energizing Quality Work: Higher Education Quality Evaluation in Sweden and Denmark" som bilaga och exempel på föredömligt kvalitetsarbete.

I rapporten framhålls att institutionens program omfattar alla delar av verksamheten: forskning, undervisning och administration.

Sannerligen är det ett ambitiöst program som prefekten Bengt-Ove Boström satt samman tillsammans med institutionens medarbetare. Han var projektledare under utvecklingsarbetet.

Lever ni upp till målen?

– Vi antog dokumentet under våren 1998 och har inte hunnit genomföra alla aktiviteter ännu, men vi är på god väg, försäkrar Bengt-Ove Boström.

1993 införde Sverige ett nationellt kvalitetssystem som gjorde samtliga universitet och högskolor skyldiga att utvärdera och säkra verksamhetens kvalitet. Kravet var ett svar på att universitet och högskolor nu fick pengar först när studenterna var klara med kurserna. Tidigare ersattes institutionerna för registrerade studenter.

För att undvika att universiteten iscensatte strategin "baxa igenom så många studenter som möjligt utan hänsyn till kvalitet", tyckte regeringen att kvalitetssäkring borde införas. Kraven är allmänt hållna, detaljutformningen kan skifta från institution till institution. Statsvetenskapliga institutionens kvalitetsdokument är alltså mycket detaljerat.

Reaktionerna från medarbetarna vid institutionen har i huvudsak varit positiva, säger Bengt-Ove Boström.

– Många har känt sig uppmärksammade, en del har sagt att vi gärna får hälsa på när de undervisar. Kanske har någon också känt sig mer kontrollerad, funderar han.

– Vi hade personalmöten om kvalitetssäkringsdokumentet innan det antogs. För att få med alla tryckte vi på att

vi var ålagda att ha ett system för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring.

Tvång eller inte, för Bengt-Ove Boström innebär dokumentet möjligheter: Vad vill vi göra? Vad gör vi? Gör vi det bra? Gör vi det effektivt? Hur kan verksamheten förbättras och medarbetarna stimuleras? är de bärande frågorna.

– Egentligen har vi gjort mycket av det här även tidigare, men inte så systematiskt. Programmet är traditionellt akademiskt kvalitetsarbete utfört på ett systematiskt sätt. Han påpekar att det inte ska bli byråkratiska anordningar för

ter blir granskade, säger Bengt-Ove Boström.

Även egna granskningsuppdrag – ansökningar om tjänster och forskningsanslag, doktorsavhandlingar, licentiatuppsatser och politiska reformförslag – förtecknas i databasen.

När medarbetarna är ute och håller föredrag, medverkar i TV-program eller på annat sätt sprider sin forskning är det upp till var och en att själv föra in en uppgift om engagemanget i databasen.

för vår institution – alla institutioner drabbas mer eller mindre av dessa nedskärningar. Det vi kan påverka själva – externa pengar – är fortfarande inget problem för oss.

Är det för att locka externa finansierare som ni kvalitetssäkrar?

– Bra ansökningar och god forskning är fortfarande grunden. Det är också viktigt att vi har en debatt om de skrivna produkterna som ett sätt att höja kvaliteten. Kvalitetssäkringssystemet kan höja kvaliteten på hela verksamheten

och göra att anslagsgivarna får ut mer av pengarna. Men naturligtvis är det också en PR-linje för oss.

Även den externa utbildningsverksamheten utvärderas av institutionen. Resten av verksamheten utvärderas också.

- Handledningen av forskarstudenterna och deras avhandlingsarbeten skall planeras och utvärderas varje år av handledaren och doktoranden i utvecklingsamtal. Sen ska handledaren rapportera till studierektorn om hur det går. Även doktorandens försörjningssituation och situation efter examen ska utvärderas.

- Alla kurser inom grundutbildningen och forskarutbildningen utvärderas av studenterna varje gång de ges.

FOTO: EVA STOOD

Bengt-Ove Boström – institutionens prefekt och projektledare för arbetet med kvalitetssäkring.

sakens egen skull, utan effektiva redskap för en ökad kollektiv och individuell självinsikt kring arbetsuppgifterna.

Även akademisk verksamhet behöver ledas, men med måtta: "i akademien handlar ledarskapet i särskilt hög grad om att skapa goda arbetsmöjligheter åt självständigt arbetande medarbetare (och studenter) snarare än om att beordra verksamhet", skriver Bengt-Ove Boström i kvalitetsdokumentet.

Vad är det då som granskas och säkras?

I stort sett allt man kan komma på, här några bärande delar av verksamheten: Institutionen ska verka för att alla forskningsprodukter granskas internt och externt. En databas ska finnas, och har upprättats, där alla vetenskapliga skrifter från institutionen finns förtecknade tillsammans med uppgifter om var de har granskats.

– Förteckningen sätter press på medarbetarna – det ligger i deras eget intresse att se till att deras forskningsproduk-

Är det här verkligen viktigt?

– Utåtriktad verksamhet som att hålla föredrag är inte det främsta måttet på vetenskaplig kvalitet – den tredje uppgiften betyder inget vid ansökningar – men den är en del av vår verksamhet den med. – Nyligen fick vi en förfrågan om att ordna en kurs i administrativ teknik för kommunen. En viktig fråga för dem var om vi hade något kvalitetssäkringssystem och det hade vi, motiverar Bengt-Ove Boström.

I kvalitetsdokumentet påpekas även att det enligt högskolelagen ingår i universitetens uppgift att sprida kännedom om verksamheten och om hur kunskaper och erfarenheter från verksamheten ska kunna tillämpas.

Institutionen är framgångsrik just nu. – Vi är efterfrågade av massmedia, många studenter vill läsa våra kurser och vi har lätt för att få externa forskningsmedel. Men nu tonar det upp sig ett hot som innebär att vi får minskade statsanslag, det drabbar både studenter och anställda. Men problemet är inte unikt

- Varje nytt läsår ska institutionen ordna en grundutbildningskonferens där hela utbildningen diskuteras.

- Vart tredje år ska grundutbildningens relevans för arbetsmarknaden utvärderas.

- Även institutionens mål, strategi, organisation, resursanvändning, budget och administration utvärderas regelbundet.

Vem som är ansvarig för vad är specificerat i ett särskilt rollfördelningsdokument – inga uppgifter ska ramlas mellan stolarna på någon av institutionens fem våningar på Sprängkullsgatan. Det är tanken.

Vad gör ni åt problemen?

– Åtgärder sätts in antingen direkt när de dyker upp eller när en utvärdering gjorts. De periodiska utvärderingarna är inget hinder för direkta åtgärder, försäkrar Bengt-Ove Boström.

PETER OLOFSSON

Den marina profilen förstärks

STYRELSEN STÖDER matematisk-naturvetenskapliga fakultetens förslag att starta ett marint utbildningsprogram, omfattande 120/160 poäng.

I dag kan man läsa marina kurser inom de flesta av fakultetens ämnen, främst biologi, kemi, oceanografi och miljövetenskap. Det har inneburit att studenter som vill läsa marina ämnen har fått hoppa mellan olika program eller läsa fristående kurser.

Eftersom antalet sökande från annan ort ständigt ökar befärs fakulteten att det kan bli svårare att rekrytera studenter. Dessutom ökar konkurrensen från andra utbildningsorter, både Karlskrona och Helsingborg är i färd att införa egna marina utbildningsprogram.

För att stärka sin ställning vill fakulteten kunna erbjuda en sammanhållen marin utbildning.

100 program i höst från Universitets-TV

UNIVERSITETS-TV HAR i höst gjort en rivstart. Över 100 tv-program har sänts i olika kanaler. Det sista programmet för i höst sänds måndagen den 20 december kl. 18.30. Då presenteras och professor Bo Ralph, som samma dag installeras i Svenska Akademien. I direkt anslutning visas Bo Ralphs föreläsning från Humanistdagarna i höstas: "När svenskan mötte Europa". Torsdagen den 16 december kl. 18.30 och 22.30 sänds en kavalkad med inslag från höstens verksamhet. Det programmet visas också i TV 2 över Stor-Göteborg samma dag kl. 14.30.

Universitets-TV – eller Universitetskanalen som verksamheten nu kallas – har under hösten hittat en allt större publik. I december har ett program i månaden sänts över det vanliga TV 2-nätet utöver sändningarna i Öppna kanalen, SVT Väst och Universitetets kabelnät. Videokassetter med den senaste månadens program finns också till utlåning i Universitetshörnan.

Programmen består dels av aktuella reportage och studiosamtal om universitetets forskning och övriga verksamhet, dels av populärvetenskapliga föreläsningar. Ett 40-tal föreläsningar spelades in under universitetets veckor, varav ett tiotal redan visats. I december har också tre föreläsningar från fjolårets serie "Levande historia" om rasism och nazism gått i repris.

Universitetskanalens värstermin startar torsdagen den 27 januari. I vår blir det sedan aktualitetsprogram, föreläsningar, kurser och dokumentärprogram i bland annat Öppna kanalen (som kan ses i 211.000 hushåll i Stor-Göteborg) tre dagar i veckan: söndagar, måndagar och torsdagar.

HDK kritiseras för dålig ledning

FOTO: EVA STÖPF

Vi är mitt inne i ett stort förändringsarbete och håller som bäst på med att formulera nya visioner. Så säger Gunilla Grundström, avgående rektor på HDK, som svar på Högskoleverkets kritik av skolan.

DET ÄR PÅ UPPDRAG av regeringen som Högskoleverket har utrett och utvärderat de olika designutbildningarna inom högskolan.

Anledningen är det ökade intresset för design i samhället och regeringens uppmärksammande av design som ett viktigt konkurrensområde för svenskt näringsliv.

HDK kritiseras bland annat för brist på kraftfull ledning. Skolan har otydlig och låg profil, det råder brist på lärare och man fokuserar för mycket på otill-

räckliga resurser i stället för att göra nödvändiga prioriteringar. Att samtliga professorer bara har 45-procentiga tjänster innebär att tid för kritik och genomgångar blir mycket liten.

Beröm för nätverk

Men det finns också positiva omdömen: HDK får bland annat beröm för sitt stora och breda nätverk, nationellt och internationellt, samt för att samtliga institutioner har projekt på gång med företag, organisationer och olika institutioner i regionen. Men även här kunde omgivningarnas resurser utnyttjas ännu bättre, enligt Högskoleverket, och man kunde medverka än mer i profileringen av Västsverige som ett designcentrum.

Gunilla Grundström håller i stort

med om kritiken men tycker att den kommer vid fel tidpunkt.

– Det mesta av Högskoleverkets kritik gäller sådant som vi redan är medvetna om. HDK har just blivit konstnärlig fakultet och vi är i full gång med förändringsarbetet. Vi har stora visioner när det gäller utbildningarna men vi går inte ut med dem innan de är klara. Men vi har lagt upp en helt ny strategi som också har förankring i yrkesorganisationerna.

Rektor på heltid

Högskoleverket kritiserar också HDK för att man inte har en rektor på heltid.

– Självklart är det bra att ha en rektor som är på plats på heltid och det är något som HDK också kommer att få. Efter nyår blir Karl Ola Warnhammar rektor och det känns mycket positivt att kunna överlämna förändringsarbetet till honom.

Gunilla Grundström avgår alltså och återvänder till Stenebyskolan där hon kommer att ha en heltidstjänst som rektor.

– Visst var det ett svårt val. Jag känner mig fortfarande oerhört lojal mot HDK, det är en fantastisk skola. Men jag kommer inte att lämna HDK helt och hållet utan blir kvar inom organisationen.

EVA LUNDRÉN

Chalmerist ny rektor på HDK

Gunilla Grundström avgår som rektor för HDK vid årsskiftet. I hennes ställe kommer Karl Ola Warnhammar, styrelseordförande i sektionen för arkitektur på Chalmers.

KARL OLA WARNHAMMAR har tidigare arbetat bland annat som projekterande arkitekt och entreprenör i Arabländerna och i Östeuropa. För tre år sedan kom han tillbaka till Sverige. Under de senaste två åren har han varit engagerad i förändringsarbete på Chalmers.

– Vi har på uppdrag av rektor startat två nya projekt: Den så kallade VIA-plattformen där vi försöker överbrygga klyftan mellan olika sektioner och ett projekt om innovativ design där vi bland annat samarbetar med musikhögskolan och Valand i en speciell designstudio.

Som nybliven rektor för HDK vill Karl Ola Warnhammar självklart öka samarbetet med Chalmers.

– Men jag vill också ha mer samarbete mellan de olika konstnärliga fakulteterna vid GU. Och självklart öka de internationella kontakterna. HDK måste synas utåt.

Utbildning en krisbransch

Högskoleverket har kritiserat HDK bland annat för att man fokuserar för mycket på de bristande resurser som finns inom skolan.

– Utbildning är ju en krisbransch i dag. Varje år får HDK nöja sig med allt mindre pengar. Men självklart måste vi lära oss att utnyttja de medel vi ändå får på bästa sätt. Vi behöver också söka nya vägar. Och skolan kan få näringsliv och industri att ta sitt ansvar om vi visar hur duktiga vi är.

Som rektor på HDK vill Karl Ola Warnhammar framför allt värna om studenterna.

– Studenterna är skolans viktigaste kunder, om jag får uttrycka mig oaka-

demiskt. Studenterna är våra bästa säljare ute på marknaden, och har vi bra studenter får HDK ett gott rykte. Och då lockar skolan till sig de bästa lärarna och vi får en positiv interaktion.

Karl Ola Warnhammar är ny rektor på HDK.

Obligatoriskt med etik

ILLUSTRATION: TOMAS ARNESSON

För att förebygga fusk inom forskarvärlden föreslår en statlig utredning att alla forskarsstuderande får obligatorisk utbildning i forskningsetik. Dessutom ska en ny central nämnd syna fuskande forskare. Det är några av förslagen som får fullt stöd av GU.

Göteborgs universitet välkomnar satsningen på etik som kommittén om forskningsetik föreslår i sitt betänkande "God sed i forskningen". Framför allt är man positiv till förslaget att utbildning i forskningsetik skall vara ett obligatoriskt inslag i all forskarutbildning.

- I dag varierar den etiska utbildningen för forskare mellan olika institutioner. En obligatorisk utbildning i forskningsetik är ett sätt att komma tillrätta med fusk i forskarvärlden, framhåller universitetskaplan Christina Stendahl, som står bakom GU:s remissvar.

Hur vanligt det är med vetenskaplig oredlighet vet ingen, men de flesta är överens om att det förekommer mer eller mindre överallt.

- Alla undersökningar pekar på att det bara är ett fåtal fall av fusk varje år, men antagligen finns det ett stort mörkertal. De fall som upptäcks får stor medial uppmärksamhet och skadar allmänhetens förtroende för forskare och forskning, säger Christina Stendahl som tillsammans med docent Stellan Welin ansvarar för att ta fram en etisk plattform vid GU.

Under året har ett antal seminarier hållits - om t ex god etik i grundutbildningen och forskarutbildningen och god administrativ sed inom både ekonomi och personalfrågor. GU:s etiska plattform är i jämförelse med kommitténs ambitioner bred och syftar till en gemensam etisk grundsyn.

Viktigt med utbildning

Universitetet håller med kommittén om att det behövs en särskild satsning på forskning om forskningsetik. Men Christina Stendahl poängterar att denna forskning bör breddas så att den inte bara omfattar medicin, vård och biologi - utan alla vetenskapsområden.

Lika viktigt är att handledare får utbildning i forskningsetiska frågor så att de bättre kan vägleda unga forskarsstuderande.

Även kommitténs förslag att införa stränga krav på dokumentation av forskningsprocessen stöds av GU.

- Det främjar god sed inom forskningen. Dokumentation är en kartläggning av hur det har gått till under forskningsprocessen. Vad man gör, hur man gör och varför man gör det. Sådana krav finns redan men det blir en skärpning.

Tanken är att det ska vara lättare att bedöma om en forskare brutit mot god vetenskaplig sed om det finns nationella regler för dokumentation. Men Christina Stendahl är kritisk mot denna del av utredningen. Enligt

kommitténs förslag betraktas nämligen ett vetenskapligt arbete som en allmän handling. I samma stund som resultaten rapporteras blir de offentliga. Det finns en uppenbar risk för idéstöld. Det komplicerar också frågor om upphovsrätt vid patentansökningar.

Stöder central nämnd

Universitetet säger även ja till förslaget att inrätta en nämnd - Forskningens centrala förtroendenämnd - som har till uppgift att utreda misstanke om oredlighet. Det är dock ett kontroversiellt förslag som några fakulteter motsätter sig.

- En central nämnd garanterar lika behandling och minskar risken för jäv, menar Christina Stendahl. Det finns ett värde i att bygga en samlad, bred erfarenhet av olika typer av oegentligheter. Vi ställer dock krav på att verksamheten utvärderas efter tre år.

Kommittén vill göra ett tillägg i högskoleförordningen: att forskningsprojekt som omfattar försök med människa eller mänsklig vävnad skall provas i en rådgivande forskningsetisk kommitté. GU anser att det är ett bra förslag - men menar att tillägget borde omfatta samtliga vetenskapsområden. Den etiska prövningen ska ligga på universitets- och högskolenivå.

Tidigare i år överlämnade Kommittén om forskningsetik betänkandet "God sed i forskningen" till regeringen.

En omfattande remissrunda har avslutats och en proposition kommer under år 2000.

FAKTA/God sed i forskningen

Vad är vetenskaplig oredlighet? Det är, menar utredarna, när en forskare avsiktligt och på ett vilseledande sätt gör avsteg från de vetenskapliga kraven eller medvetet bryter mot allmänt accepterade normer. Definitionen är medvetet vid för att täcka in både forskningens och forskarens etik. Exempel på oredlighet är förfälskning av data och källmaterial, plagiering av andras publicerade verk och slarv med käll- och citathänvisningar. Beredningen vill vidta åtgärder för att förebygga oredlighet i forskningen och fastställa riktlinjer för utredning om misstanke om oredlighet i forskningen.

Enligt kommittén ska en utredning om oredlighet ska först göras lokalt. Sedan, i en andra omgång, ska en särskilt inrättad Forskningens centrala förtroendenämnd besluta om rekommenderad disciplinpåföljd och eventuell åtalansmälan.

Centrum för hälsa – och klokare beslut

Ett för Europa unikt centrum för Hälsa och Mänskliga rättigheter kan inom kort bli verklighet vid Göteborgs universitet. Centret är tänkt att fungera som mötesplats för en mängd olika aktörer och speciellt intresse kommer att ägnas den nya folksjukdomen hjärnstress.

ETT AV DE FRÄMSTA konkreta målen man vill uppnå med centret är en tio-årig kurs i hälsa och mänskliga rättigheter för samtliga universitetsstudenter. Vidare är förhoppningen att centret ska utvecklas till en träffpunkt för studenter och forskare inom alla ämnesområden men även för företag, myndigheter, inhemska och internationella organisationer och andra intresserade. Avsikten är också att skapa nätverk som ska fungera på lokal, regional, nationell och interna-

tionell nivå. Och i mån av resurser vill man även bedriva egen forskning, gärna i projektform i samarbete med andra forskare.

– Att få större insikter om hälsa och mänskliga rättigheter är behjärtansvärt inom alla utbildningar, vare sig man studerar juridik, ekonomi, teknik eller journalistik, säger professorn i klinisk neurokemi, Rolf Ekman, som är en av initiativtagarna till centret. Ju mer man vet om de här frågorna desto större förutsättningar har man att fatta kloka beslut i alla sammanhang som på något sätt berör hälsa och mänskliga rättigheter.

Den nya hotbilden

Hjärnstress är ett exempel på ett tillstånd som gör att människor riskerar att fatta felaktiga beslut.

– Just hjärnstress hoppas vi kunna

ägna extra mycket intresse. Det kommer att bli ett av centrrets huvuduppgifter att förmedla kunskap om vilka hälsoeffekter hjärnstress kan få och om hur de mänskliga rättigheterna kan utgöra ett skydd på såväl individ- och grupp- som på samhällsnivå. Hjärnstress är den nya hotbilden i dagens samhälle och följderna kan bli såväl uppgivenhet inför alltför stora krav som långvariga depressioner.

Organiseringen av en internationell konferens som planeras till augusti år 2001 är tänkt som en av centrrets första uppgifter.

– Den ska utgöra en uppföljning av den första europeiska konferensen om hälsa och mänskliga rättigheter som ägde rum i Strasbourg i mars i år, säger Rolf Ekman.

EVA LUNDGREN

GU populärt universitet

Göteborgs universitet har fyra av landets mest populära utbildningar. På första plats hamnar grundskoleläraryrket i svenska och samhällskunskap. GU tar även tredje, femte och sjunde plats.

INFÖR VARJE TERMIN sammanställer verket för Högskoleservice en tio-i-topp-lista över attraktiva utbildningar som förmedlas genom HSV:s samordnade antagning. Tio-i-topp-listan är beräknad på antalet förstahandsökande per plats.

Den populäraste kursen är grundskoleläraryrket i svenska och samhällskunskap vid GU med 25 förstahandsökande per plats.

Näst populärast är journalistikutbildningen med multimedia vid Södertörns högskola med 21 förstahandsökande per plats. På tredje plats hamnar psykologutbildningen vid GU med 20 sökande per plats.

Grundskoleläraryrket i geografi och samhällskunskap hamnar på femte plats och sjukgymnastutbildningen på sjunde plats.

Totalt sett är det en minskning med något mer än tre procent jämfört med antagningen till vårterminen 1999. De mest eftertraktade utbildningarna är beteendevetenskap, media, vård och vissa gymnasialäraryrket.

En generell trend är att intresset ökar för utbildningar inom vårdområdet, främst till sjuksköterske-, receptarie- och läkarutbildningar.

Färre sökande till kurser

Psykologi, sociologi, handelsrätt och engelska. De är de mest populära fristående kurserna vid GU i vår.

EGENTLIGEN ÄR DET inga större förändringar – samma ämnen ligger högt från år till år. Psykologi har toppat listan under flera år. En tendens är att medie- och kommunikationsvetenskap har gått tillbaka och att handelsrätt går starkt fram.

Antalet sökande till fristående kurser fortsätter att minska. I höst sökte 18 600 personer, vilket är cirka 6 procent färre än förra året.

Vad beror minskningen på?

– Jag tror att den viktigaste förklaringen är att vi har fått en väsentligt

förbättrad arbetsmarknad, säger Lars Urwitz på utbildningsavdelningen.

Den generella minskningen är sex procent, men ser man på sökandetrycket på de eftertraktade kurserna så är minskningen ännu större. För tre år sedan sökte 3 000 personer grundkursen i psykologi och i år var antalet sökande nästan hälften, drygt 1 600.

– Minskningen är del av en nationell trend. Vi klarar oss väldigt väl jämfört med de stora universitetet som alla har fått ett minskat sökandetryck. Av preliminär statistik framgår att Göteborgs universitet har tappat minst, säger Lars Urwitz.

ALLAN ERIKSSON

TIO-I-TOPP-LISTAN VID GU (flest antal sökande till grundkurser)

Psykologi, 20 p, 1605
Sociologi, 20 p, 1518
Handelsrätt, 20 p, 1322
Engelska, 20 p, 1176
Företagsekonomi, 40 p, 1169
Medie- och kommunikationsvet., 20 p, 1135
Statsvetenskap, 20 p, 1120
Historia, 20 p, 1048
Pedagogik, 20 p, 1013
Intervju- och samtalsmetodik, 10 p, 901

Ny databas

Journal Citation Reports (JCR) Basen utges av Institute for Scientific Information (ISI). I JCR-basen kan man söka uppgifter om vetenskapliga tidskrifters s.k. impact factor, citeringsfrekvens, storlek och utgivare. I JCR ingår de tidskrifter som förtecknas i bl.a. Science Citation Index. JCR-basen blir nu tillgänglig via GUnätet. Du når databasen via UB:s databaslista eller via direktadress: <http://jcrweb.com/>

Elektronisk frågelåda vid kvinnohistoriska samlingarna

Göteborgs universitetsbiblioteks kvinnohistoriska samlingar är nationellt ansvarsbibliotek för kvinno-, mans- och genusforskning. Här produceras den tvärvetenskapliga litteraturdatabasen KVINNSAM, som för närvarande innehåller ca 73.000 referenser, störst i Norden inom detta område.

Sedan hösten 1998 finns också en elektronisk referensjänst i form av en frågelåda. Här kan bibliotek och enskilda personer ställa faktafrågor och få litteraturlösning med anknytning till genusforskningen. Frågelådan kommer nu också att innehålla en frågebänk, en s.k. FAQ. Där kan man söka inkomna frågor efter ämnesområden, nyckelord och i fritext.

KVINNSAM och Frågelådan finns på Kvinnohistoriska samlingarnas hemsida: www.ub.gu.se/kvinny/hem.htm

Besök SamWebb – Samhällsvetenskapliga sökvägar!

www.ub.gu.se/ansvar/Ansvarsbib/Index.htm

Göteborgs universitetsbibliotek är sedan 1997 också nationellt ansvarsbibliotek för samhällsvetenskap. Webbplatsen riktar sig till användare inom forskning och högre utbildning. På webbplatsen finns också en frågelåda.

Välkommen att ställa frågor inom det samhällsvetenskapliga ämnesområdet!

Öppetider under jul- och nyårshelgen:

På <http://www.ub.gu.se/oppetgub.html> hittar du Universitetsbibliotekets öppetider under helgerna.

BIRGITTA STEVINGER
informationsbibliotekarie

Regeringen satsar på matematikundervisning

Det nationella resurscentret för matematikutbildning vid Göteborgs universitet har fått tre miljoner kr av regeringen för att genomföra olika studier för att utveckla ämnet matematik och undervisning i ämnet. I uppdraget ingår även att utarbeta program för kompetensutveckling för matematiklärare.

Radiodoktor som längtar tillbaka

TEXT: KAJSA ASKLÖF
BILD: HILLEVI NAGEL

Han har 31 sorters gammaldags rosor i sin trädgård, och drar sig inte för att laga till en crème caramel. Arbetstiden är lika välfylld som fritiden och det Ernst Nyström längtar efter mest är tid. Tid som går lite långsammare och som låter honom ägna sig åt det han tycker är roligast – arbetet och fritiden lika.

Människor som gör mycket och vill göra ännu mer försöker ofta upphäva tiden.

– Nja, min fru anser att jag är en väldigt tidsoptimist, och jag anser att jag är det till en del.

Trapphusen vi passerar på väg till Ernsts arbetsrum har kvar sin mosaik och sina ledstänger från 50-talet då just den delen av Sahlgrenska sjukhuset invigdes.

– Jag kan se att det ser slitet ut här nu. Jag känner ju varenda trappsteg.

Att detta är ett hus för sjuka där människor rör sig tveksamt i korridorerna med undrande blickar bekymrar honom inte. Han tillhör den andra kategorin. Den som går målmedvetet med bestämda steg och mjuka sulor på väg till och från sina uppgifter på avdelningarna. Ernst Nyström trivs, och har så gjort sedan han kom hit 1970. Då kom han från Stockholm och var nyutexaminerad läkare med inriktning på kemi. Meningen var att han skulle tillbringa sina dagar i laboratorier, men han upptäckte snart att det var med patienterna han trivdes bäst.

– Kommunikation och empati är basen i patientomhändertagandet. Där känner jag mig hemma, den biten har jag aldrig tvivlat på.

Så den som har problem med sina hormoner och är på väg till Thyreoideamottagningen kan slappna av en smula. Han är en läkare som tänker på att låta patienterna behålla sin identi-

tet och sitt människovärde även inom vitrockarnas domän.

Med sina sköldkörtelpatienter diskuterar han inte bara hormoner och mediciner utan även livsstil, familjesituation och arbete.

– Kvinnor far rätt illa och får slita oerhört hårt i dag. De har fått möjlighet till ett yrkesarbete men har fortfarande kvar sin andra yrkesroll.

De av hans patienter som röker kan räkna med att Ernst har synpunkter. Han är, säger han själv, "fanatiskt mot tobak".

– Min fru rökte när jag träffade henne och jag var naiv nog att tro att det skulle gå att övertala henne att sluta. Så småningom gjorde hon det också, men det var för att hon själv ville det. Men som läkare tycker jag ändå att det är min skyldighet att säga till patienterna vad jag tycker om rökning.

Nog har han ovanligt rosiga kinder

denna doktor. Det beror inte bara på att han avhåller sig från tobak. Han tycker mycket om att springa också, och avverkar gärna två, tre löprundor i veckan i Ånggårdsbergen tillsammans med Ralph, en welsh springer spaniel.

– Jag är väldigt mycket för friskvård. Det är viktigt att äta vettigt och att röra på sig. Och det är när jag springer som jag ordnar till det och får alla bra idéer.

Det var när han låg ensam på sjukhuset en sen kväll och väntade på att opereras för en allvarlig tarmsjukdom som han bestämde sig för att bli hundägare.

– Jag låg och funderade på vad jag ville ändra på om jag klarade operationen. Min dotter hade länge önskat sig en hund av hela sitt hjärta.

Vin, gott vin, gör honom väl till mods. Med sig hem från bilsemestern på kontinenten i somras hade han med sig 52 flaskor Gewurztraminer och Pinot Gris.

Till vinet improviserar han gärna fram nya rätter som har drag av indisk mat, cajun eller mexikanskt. Roligast blir det om han gör det tillsammans med sin fru.

– I fredags misslyckades jag med att laga crème caramel, den stannade inte riktigt. Men det var säkert min frus fel. (Skrautt.)

Arbetsrummet har neddragna persienner, men är inte alls stökigt som han sagt. Fast Ernst tycker att det är för litet och saknar en sekreterare.

– Jag har för mycket att göra, alla läkare har för mycket att göra.

Politikerna vill att alltför få ska göra alltför mycket. Ernst tycker illa om politiseringen och skulle vilja se att sjukvårdskunniga personer satt i ledningen för sjukhuset.

Trots problemen glädjer det honom att dottern funderar på att utbilda sig till läkare.

– Men jag tjarar inte. Det kan vara mardrömslikt pressande att vara jour, och man saknar stöd när något går fel.

I hans eget fall har ett handikapp, tinnitus, gjort slut på jourarbetet. Skadan ådrog han sig som ung när han tävlingskött.

– Det var ett par år innan de kom på att man kunde få hörselskador av sådant.

När det är rörigt på sjukhuset, och det tycker han att det är för tillfället, så kan det vara skönt att vandra över till den akademiska världen som han tillhör lika mycket. Som universitetslektor ser han till att låta kandidaterna följa med till sin mottagning.

– Jag tycker att det är väldigt roligt att undervisa.

Som informationsansvarig vid medicinska fakulteten ska han se till att den forskning som görs också når ut. I högskoleförordningen kallas det för "den tredje uppgiften" och det är en uppgift som Ernst tar på största allvar.

– Om vi inte delger andra våra resultat är det ingen idé att forska. Vi har också ett ansvar att redovisa för allmänheten vart skattepengarna tar vägen.

Men det är en stor uppgift som är

svår att förena med den kliniska verksamheten.

– Det är många möten och många tidskollisioner där jag gör folk besvikna. Ändå fungerar det hyfsat tack vare Petra Ljung som är informationschef. Hon är synnerligen kreativ, tar egna initiativ och gör en jätteinsats.

Tillsammans med Petra ger Ernst ut interntidningen Corpus, som handlar om verksamheten på medicinska fakulteten. Han plockar fram några exemplar ur hyllan och visar ganska stolt.

Ernst tror att hans stora intresse för kommunikation kan vara nedärvt från morbror Sigvard Malmberg som var chefredaktör på Aftonbladet och Stockholmstidningen.

– När jag disputerade var det nästan fullt att synas i tidningen. Sådant skulle läkare inte syssla med. Det är roligt att det har förändrats, för det handlar om en avdramatisering av läkaryrket.

I det vita rockslaget ringlar en liten orm – symbolen för Jubileumsåret. Som en av de huvudansvariga för arrangemangen har han varit med om att anordna föreläsningar, öppna hus, utställningar och debatter för att nå ut till göteborgare och uppmärksamma de dubbla födelsedagarna.

– Jag känner att jag är med om något stort.

När han under Universitetets veckor höll en föreläsning på temat "Den inbillade sjuka: om kvinnors trötthet", var aulan välfylld.

– Egentligen borde jag ha kallat föreläsningen för den inbillade friska för det är så många som var 200:e kvinna i Göteborg som har för låg ämnesomsättning utan att veta om det.

Symtomen är diffusa – trötthet, viktuppgång, frusenhet – och många tror att det beror på att de hamnat i klimakteriet, att de skilt sig eller på något annat som inte är bra i livet. Sant är att sjukdomen kan utlösas av negativ stress.

– Kvinnor får väldigt lätt stämplars i den åldern. Ett uttryck som jag hatar är klimakteriekärning. Vi ser det som en stor uppgift att informera andra läkare, inte minst inom primärvården, om sköldkörtelsjukdomar.

– Det är många möten och många tidskollisioner där jag gör folk besvikna. Ändå fungerar det hyfsat tack vare Petra Ljung, som är informationschef, säger Ernst Nyström.

På bordet ligger en bok och ett par broschyrer om för låg och för hög ämnesomsättning som han varit med om att skriva.

– Vi gör våra patienter bra genom att lägga till eller ta bort hormoner. Det är det som är så roligt med att vara hormonläkare.

Om man hittar rätt nivå på medicineringen vill säga. Och det är just det här som är Ernst stora intresse.

– Jag är brinnande intresserad av vad som händer när man börjar behandla både för hög och låg ämnesomsättning för då kan patienterna åka upp och ned i psyket halvårsvis. Men jag hinner inte ägna mig så mycket åt detta för det som kommer i kläm mest är min egen forskning.

Vi blir avbrutna av telefonen.

– Ja, jag kommer om en stund. Jag ska fotografera, ja. Hej!

På 60-talet var han blodigt intresserad av fotografering, som han själv uttrycker det, men nu är det en sköldkörtelpatient som ska fotograferas. Fotografering utanför jobbet är ännu en sak han vill men inte hinner med. Liksom att städa tomten, snickra på sommarhuset och läsa böcker om andra världskriget.

Nu, när han närmar sig 60, känner han sig lite vemodig. Det har med tiden att göra. Att den går för fort och att så mycket förändras.

– Mycket av det som har med mina

rötter att göra försvinner. Alla gamla förebilder försvinner en efter en. Jag blev uppriktigt ledsen när jag hörde att Leif Andersson (Smoke Rings) dött. Allt det jag tycker är tryggt försvinner. Jag kanske är lite konservativ för jag vill inte att allt ska förändras. Jag längtar tillbaka till när tiden inte gick så fort.

NAMN: Ernst Nyström

YRKE: Sektionschef på endokrinologiska Sahlgrenska Universitetssjukhuset, universitetslektor på läkarutbildningen, ordförande i medicinska fakultetens informationsråd, radiodoktor i Alltinget i P4. Han var en av de huvudansvariga bakom Jubileumsåret för att uppmärksamma Sahlgrenska sjukhusets 100-årsdag och medicinska fakultetens 50-årsdag.

En lyckad resa för Göteborgs universitet

En skandalomsusad Sydafrikaresa blev det under Perssons paraply. Men Göteborgs universitet kan i alla fall se tillbaka på en framgångsrik vecka.

MÅNGA NYA KONTAKTER togs med universitet i Sydafrika och ett konkret resultat är ett utbytesprogram som i praktiken är klart med University of Port Elisabeth.

Syftet med besöket var att etablera nära kontakter med universitet för studerandeutbyte och forskarsamverkan. En viktig del på programmet var att diskutera utbytesprogrammet med University of Port Elisabeth. Det ska skrivas under när rektorn där senare besöker Göteborg. Nästa höst planeras ett gemensamt seminarium om olika erfarenheter av samverkan mellan universitet och omgivande samhälle.

Det står också klart att GU kommer att skriva under en avsiktsförklaring om utbyte med Stellenboch University – ett av de mest värenommerade universiteten i Sydafrika.

Ett samarbetsområde är språkoversättningar och lexikonologi.

– Här i Sydafrika finns ett stort intresse för att bli bevarade dokumentera de elva originalspråken som flera ännu inte finns nedtecknade, säger universitetsrådet Björn Hettne.

Inom detta område har flera kontakter tagits med forskare vid Stellenboch och även med den statliga sydafrikanska myndigheten Pansalb.

Prorektor Martin Fritz, som ledde universitetets delegation, är nöjd med besöket.

– Resan kan anses ha varit mycket framgångsrik och mer än väl motsvarat förväntningarna, säger han.

Fortsatt uppgång för GU:s forskningsfond

Att både spara en slant och gynna forskningen har visat sig vara en god affär. Göteborgs universitets forskningsfond har gått mycket bra på börsen. Fonden har stigit med 110 procent på tre år.

GÖTEBORGS UNIVERSITET VAR först ut i landet med att lansera en forskningsfond tillsammans med Handelsbanken. Nu, tre år senare, kan konstateras att fonden blivit en framgång. Det sammanlagda värdet har fördubblats och uppgår i dag till närmare 110 miljoner kr.

– Fondandelen har nu brutit genom 200-kronors-vallen, vilket är en fördubbling sedan starten. Den som satsade pengar i början har fått se sitt kapital fördubblas, sammanfattar prorektor Martin Fritz.

I dag äger 4 000 personer andelar i fonden, vilket är dubbelt så många jämfört med för två år sedan.

Fonden har gått starkt fram på börsen. De senaste två åren har värdet ökat med 64 procent. Hittills i år har fonden ökat med 38 procent.

Avkastningen är egentligen ännu högre eftersom två procent av fondens förmögenhet – omkring två miljoner kr – varje år går till Göteborgs universitets Jubileumsfond. Pengarna är inte öronmärkta utan kan användas till att gynna forskningen på olika sätt. Hittills har pengarna gått till unga forskarstuderande, lärare och forskare för att de ska kunna besöka andra forskningsmiljöer i världen. Men det har också gjort det möjligt för gästforskare att komma till GU.

I vår är det dags för den tredje ansökningsperioden.

– Mitt motto för fonden – "för både plånbok och hjärta" – stämmer alltjämt, konstaterar Martin Fritz nöjt.

13 000 söker yrke på mäs

Kolor, pennor, kataloger förstås... och så ett flygplan!

JA, VISS VARIATION var det på utställarnas lockbeten under SACO:s Studentmässa på Svenska Mässan den 16-18 november. Liksom tidigare år fick mässan gymnasieelever att vallfärda från när och fjärran för att få information och inspiration för framtida studier och yrkesval.

Drygt hundra utställare: universitet och högskolor från hela landet, representanter för annan eftergymnasial utbildning, organisationer, företag och utländska skolor befann sig på plats för att möta gymnasieungdomarna och andra intresserade som tagit sig till mässan. Bland utställarna märktes Försvarsmakten,

som med helikopter och svävande attrapp av ett JAS-plan lockade besökare till mässan största monter. Även SACO:s egen monter med filmstjärneposters och "gissa mitt yrke"-tävling drog många nyfikna till sig.

Publiktillströmningen var stor också till Göteborgs universitets och Chalmers gemensamma monter men av kanske lite mer sakliga skäl. På pass stod studievägledare och studentrepresentanter från alla fakulteter och informerade och svarade på frågor om utbildningar och studentlivet.

Närmare 13 000 personer besökte årets Studentmässa som var den nionde i ordningen.

Bilden av svensk u-landsforskning

HUR HAR FORSKNINGEN om det som vi traditionellt kallar u-länder förändrats de senaste 25 åren i Sverige? Hur har bilden av världen förmedlats av denna forskning?

Det är några av frågorna som kommer att belysas under u-lands-konferensen som hålls i Göteborg den 13-15 januari nästa år.

På uppdrag av Sida – med anledning av att Sidas forskningsavdelning SAREC firar sitt 25 års jubileum – arrangerar Göteborgs universitet tillsammans med Statens museer för världskultur en konferens som är tänkt att bli en generalmönstring av svensk u-landsforskning.

Ett av konferensens huvudteman är just att spegla perspektivskiftet under åren: från forskning om u-land till forskning om världen.

– Det är på tiden att vi skrotar u-landsbegreppet. Det är inte rimligt att klumpa ihop stora delar av vär-

lden som fattiga länder under u-landsetiketten. Världen består av kontinenter, säger universitetsrådet för internationalisering, Björn Hettne, som är huvudansvarig för konferensen.

Som exempel nämner han Sydostasien som stark tillväxtregion och Latinamerika som har genomgått en period av fred och stabilitet och som går en relativt ljus framtid till mötes. Bilden av Afrika behöver också nyanseras.

Konferensen behandlar under åtta huvudrubriker olika ämnen som hälsa, utbildning och konfliktlösning. Förutom föreläsningar av bl a Sida-chefen Bo Göransson och författaren Lasse Berg blir det ett 20-tal workshops och flera paneldiskussioner.

För mer information om U-landsforskning 2000 gå till hemsidan: www.is.adm.gu.se

GU medlem i Esternätverket

Nu är även Göteborgs universitet medlem i Esternätverket. Tillsammans med femtiotvå andra europeiska universitet från ett tjugotal länder ska GU skapa en europeisk plattform för forskarutbildning inom olika teman med anknytning till historia.

ESTER STÅR FÖR European Graduate School for Training in Economic and Social Historical Research. De olika universitet som ingår i nätverket ska någon gång under en fem- eller tioårs-

period anordna veckolånga intensivkurser på olika teman där doktorander från hela Europa presenterar för andra forskare inom området.

Även religionshistoria

Till en början handlade det mer om ekonomisk historia. Sedan har allt fler socialhistoriska och kulturhistoriska teman tillkommit och man planerar även att ta upp kyrko- och religionshistoriska ämnen.

– Eftersom GU nu är medlem i Ester

får våra doktorander företräde till de kurser som ges, berättar professor Anita Göransson, representant för GU i Esters styrelse. Kursdeltagarna får gratis bostad och måltider men resan måste man finansiera själv. Våra forskarstuderande får alltså nya möjligheter att åka ut i Europa, träffa forskare från andra länder och knyta kontakter. Kurserna är tvärvetenskapliga, man behöver inte vara historiker för att få vara med, bara ens forskningsområde har anknytning till det aktuella temat.

Förutom GU är även universiteten i Lund, Uppsala, Stockholm och Umeå sedan tidigare med i Ester.

– Och nästa år kommer två kurser att hållas i Sverige. Det är Umeå universitet som ger kursen Transport, "communication and information technology in the transformation of modern society". Och i Lund kommer man att kunna gå kursen "Industrialisation, past and present".

EVA LUNDGREN

Universitetet är millenniesäkrat

2000-bomben. Alla farhågor som är förknippade med århundradets största IT-utmaning blir det kanske inte så mycket av. I alla fall inte på Göteborgs universitet. Men beredskapen är god om något ändå händer.

IT-AVDELNINGEN går ut med ett lugnande besked till alla anställda. Det finns ingen anledning till oro: GU är millenniesäkrat. Samtliga institutioner har kontrollerats och bedöms vara 2000-säkra.

Under nästan två år har en projektgrupp under ledning av Ingemar Thorén arbetat med att millenniesäkra alla institutioner och avdelningar inom universitetet. Allt har inventerats, analyserats och åtgärdat.

Därmed ska allt fungera som vanligt – även under och efter millennieskiftet.

– Vi har kommit så långt man kan komma. Läget är under kontroll, konstaterar projektledaren Ingemar Thorén som ändå inte kan utesluta att något kan hända under nyårshelgen. För att vara på den säkra sidan uppmanar han samtliga anställda att följa den checklista som publiceras här nedan.

Det som nu pågår är beredskapsplanering inför millennieskiftet. Det finns beredskap på såväl central nivå som på varje fakultet och institution. I fall något oförutsägbart skulle inträffa vid millennieskiftet kommer det att finnas personal på plats för att svara på frågor och rycka in om det behövs.

– Vi vill följa upp hur det går under nyårshelgen med tanke på allt det arbete som lagts ner. Vi har märkt att det finns en viss oro ute i verksamheten. Därför är det viktigt med en god beredskap.

Under nyårshelgen gäller särskild beredskap med förstärkt bevakning och kontroll av läs, larm, värme, ventilation mm.

Extrainsatt personal kommer att kontrollera datanät och centrala datasystem. Även telefonväxeln ska vara igång.

GUNET, universitetets centrala datanät, är igång som vanligt under nyårshelgen. De centrala administrativa systemen (t ex Ladok) kommer däremot att stängas före nyår och startas igen i början av januari.

ALLAN ERIKSSON

Vårt att tänka på!

DIN CHECKLISTA INFÖR MILLENNIESKIFTET

- I princip tillträdesförbud till universitetets lokaler på nyårsnatten – om inte i beordrat tjänsteärende. Detta gäller från kl. 23.00 på nyårsnatten till kl. 09.00 på nyårsdagen och respektive fakultet beslutar om eventuella undantag från tillträdesförbudet.
- Tag fullständig backup på din hårdisk. Stäng av datorn före nyår och låt den stå avstängd utan strömförsörjning över nyår. Slå på datorn igen tidigast den 3 januari och kontrollera datum. Ställ in rätt datum om så krävs. Kontrollera inkommande e-post efter nyår. Risk finns att den sorterar fel om avsändande dator har felaktigt datum. Även elektronisk forskningsutrustning bör kontrolleras efter nyår. Datorer som fungerar som mail- eller webbservrar ska vara igång under nyårshelgen.
- Sänd inte digitala nyårshälsningar. Risk finns att datorsystem överbelastas.
- Endast begränsad och särskilt prioriterad verksamhet bör pågå under nyårshelgen. Processer och experiment bör ej pågå om detta inte är absolut nödvändigt.
- Vid institutioner med exempelvis farlig verksamhet eller lågtemperaturfrysar bör åtgärder vidtas för att förhindra skador och förhindra att svärersättliga forskningsresultat går förlorade vid eventuella el- vatten- eller värmeavbrott.
- Eventuella problem ska rapporteras till egen arbetsledning/institution. Skicka även denna information till GU:s 2000-projekt, e-post: 2000-projektet@adm.gu.se

Utförlig information om 2000-projektet och frågor om millennieskiftet hittar du på projektets hemsida: <http://www.it.gu.se/projekt/2000/default.html>

Dyrt att ställa om

Vad slutnotan för millenniesäkringen vid GU hamnar på är svårt att bedöma. IT-avdelningens budget för 2000-projektet är på sex miljoner kronor. Därutöver har varje fakultet fått ta sina egna kostnader.

– Uppskattningsvis har det kostat universitetet 25-50 miljoner kr, men det är nästan omöjligt att skilja på vad som är rena nyinvesteringar och vad som är kostnader i samband med millennieskiftet, säger Ingemar Thorén.

KRÖNIKAN

Svenskan i världen

Kontakter med utländska universitet sker i dag ofta på forsknings- och forskarutbildningsnivå. Några hundratals gäststudenter per år studerar också vid GU och ungefär lika många studenter härifrån studerar en period utomlands. Dessa kanaler är förstas viktiga att hålla öppna även i framtiden.

Men det finns oanade, eller åtminstone outnyttjade, möjligheter att vidareutveckla kontakterna med omvärlden.

Jag tänker då i första hand på den svenskundervisning som bedrivs på närmare 200 universitet runt om i världen (på alla kontinenter utom den afrikanska). Svenska Institutet skickar ut ett antal lektorer som undervisar i svenska, ofta vid en nordiskt eller nordeuropeiskt inriktad institution. Dessutom finns det inhemska lärare med goda kunskaper i svenska och om Sverige och, inte att förglömma, tusentals studenter. Deras kunskaper tas knappast alla till vara i Sverige, varken inom eller utanför universitetsvärlden.

En del av både lärarna och studenterna i svenska vid de utländska universiteten är främst lingvister, men andra är huvudsakligen intresserade av Sverige, svensk litteratur, kultur, politik osv.

Kontakterna med Sverige sker bl a vid s k språk dagar, där svenska och inhemska lärare samlas vid sidan av översättare och tolkar. För några veckor sedan ägde sådana språk dagar rum i Novgorod. Bland de svenska föredragshållarna fanns språkvårdare, språkforskare och en författare. Handelsministern, som var på besök med en delegation bl a för att inviga utställningen "Sverige och Novgorod", berättade om den svenska modellen (som uppgavs alls inte vara död) och svarade på frågor. Av själva utställningen framgick exempelvis att lantmäterikunskap var en svensk exportvara som nu med förtjusning mottogs i Novgorodområdet. Utställningen "Spöksonaten" av konstnären Roy Friberg visades som en extra bonus i den lokal i Novgorods universitet där språk dagarna hölls. Den var inrymd i ett gammalt kloster, vars miljöer på ett nästan kusligt sätt korresponderade med Fribergs motiv.

Förutom språk dagarna gör förstås IT-tekniken det i allt högre grad möjligt med direkt kommunikation med Sverige. Från de utländska universiteten kommer redan i dag frågorna i en allt stridare ström, om Sverige och om svenskan. GU samarbetar med Svenska Institutet för att kanalisera frågorna till institutionen för svenska språket. Hur ska man nu i Sverige kunna utnyttja den kunskapskälla som frågeställarna själva utgör? Jo, det gäller för svenskarna att också formulera frågor: vad vet ni om oss, vårt språk och vårt land som vi inte själva lägger märke till?

Vad kan svenska universitet ha för nytta av att utnyttja denna nya kunskapskälla? Jag tror att man dels kan utveckla grundutbildningen genom att tillföra nya perspektiv och infallsvinklar, dels få idéer till nya forskningsområden. Exempelvis är svenska som främmande språk ett närmast jungfruligt forskningsområde till skillnad från de stora kunskaper vi har om svenska som andraspråk. Och självklart är det värdefullt inom många andra områden att kunna få ett kontrastivt perspektiv på sin verksamhet – från (nästan) alla hörn av världen. Det är bara att fråga dem som redan vet och som dessutom kan svara på svenska!

KERSTIN NORÉN

Universitetslektor i svenska språket

FOTO: ALLAN ERIKSSON

Akademisk kökskunskap

Barbro Hedenström, Gunvor Fröberg och Solveig Björcke, lärare vid institutionen för hushållsvetenskap, tycker det är viktigt att uppvärdera den praktiska kunskapen.

Vardagskunskap står kanske inte så högt i kurs inom den akademiska världen. Men att laga grytor eller stycka kött i teorin är värdelöst. På institutionen för hushållsvetenskap i Göteborg är lärarna överens om värdet av praktiskt arbete.

TEXT: ANNICA CARLSSON
BERGDAHL

BILD: MARIA GRANDELIUS

– Lärarna som undervisar i hemkunskap ska vara skickliga i matlagning. Kan de inte hantverket är det omöjligt att lära ut det, säger Barbro Hedenström som undervisar både på institutionen för hushållsvetenskap (IHu) och i grundskolan.

– Om jag vet att jag behärskar ämnet praktiskt har jag en annan säkerhet. Att kunna säga till eleverna att jag har gjort det själv är ovärderligt. När det gäller läkare eller tandläkare är det inte svårt att motivera värdet av det praktiska kunnandet. Men många anser inte att matlagning hör hemma inom den akademiska världen, menar Solveig Björcke som är prefekt på IHu i Göteborg.

I Lotten Lagerstedts Kokbok för skola och enkla hem, 1909, står i förordet olika synpunkter om hushållsundervisning. Summan av förordet blir att det är svårt att få status när man flyttar in hemmet skolan. Och det är nog där knutpunkten ligger. Mycket av den kunskapen fick man tidigare med sig hemifrån. En annan anledning till den låga statusen på ämnet är att det av tradition förvaltats av kvinnor. Dessutom är det dyrt att arbeta praktiskt.

– Om 200 studenter sitter i en aula och lyssnar på en föreläsare är det betydligt billigare än undervisning som kräver råvaror, apparater och små grupper, säger Gunvor Fröberg.

Med åsnors envishet fortsätter ledning, lärare och studenter på IHu att

kämpa. I Göteborg har de dessutom fått något mindre resurser än vid andra institutioner i landet med samma utbildningar.

– Vad det beror på är svårt att säga. Det handlar om vilka som sitter i universitetets ledning och hur ivriga lärarna är när det gäller att söka pengar, säger Solveig Björcke.

Det gäller att fortsätta slåss och argumentera för IHu:s viktiga uppgift, menar Solveig Björcke som är rädd för att det riktiga accepterandet inte kommer förrän männen börjar på de utbildningar som finns på IHu. Hon jämför med kockutbildningar som har en helt annan status. På Grythyttan fick några nyligen anslag beviljat för att forska om restaurangbranschen, trots att IHu ett flertal gånger förgäves sökt pengar för liknande projekt.

Barbro Hedenström tror på en strategi, som IHu inte har använt sig av tidigare. Den går ut på att synliggöra – för dem som bestämmer allt – det som rymms på, bland annat, en hemkunskapslektion.

– Hemkunskap ger fantastiska möjligheter. Det gäller att få politiker och universitetsledning (nästan bara män) att inse att det inte bara handlar om att lära sig laga mat. När eleverna steker köttbullar innebär det också träning i samtliga av skolans övergripande mål – jämställdhet, samarbetsförmåga, problemlösning, social kompetens, listan kan göras lång. Naturligtvis är matlagningen och hant-

verket viktigast. Men för att få andra att förstå ska vi betona även andra komponenter, säger Barbro Hedenström.

Studenterna måste bli skickliga och få en yrkesidentitet klar för sig under utbildningen. Kanske är det praktiska arbetet, av flera anledningar, på utbildningen viktigare än någonsin. Tidigare krävdes det praktik och åldersgräns på 21 år för att komma in. Handlaget fanns redan när de kom till skolan. I dag är det många som inte har någon erfarenhet alls.

– När de nykläckta lärarna ska arbeta problembaserat med sina elever måste de själva kunna lösa de problem som uppstår, säger Barbro Hedenström.

– Jag har varit här i 15 år. Men det är främst de senaste fem åren som bristande matlagningskunskaper hos studenterna har blivit synliga.

Samtidigt måste vi fråga oss vad studenterna ska lära sig. I dag är studenterna miljömedvetna och intresserade av vad det är i till exempel korv. Det är kanske en bra anledning att lära sig att göra korv. Men smördeg, som jag fick lära mig att göra, är kanske inte relevant att kunna i dag eftersom det finns perfekta och billiga att köpa, både färska och frysta, säger Gunvor Fröberg som är kursansvarig i matkultur.

När Gunvor undervisar sina studenter i matkultur tycker de flesta att det är ett roligt och lustfyllt ämne. Om de läser kemi samtidigt slår det nästan

Första avhandlingen om afrikanska språk

Den första avhandlingen i afrikanska språk vid Göteborgs universitet har nyligen lagts fram. Det är Jouni Maho som har gjort en jämförande studie av genusystemen i omkring 330 bantuspråk.

Vem är du?

– Jag är född i Finland men uppvuxen i Sverige. För närvarande bor jag i Partille. Att jag började studera bantuspråk berodde mest på en slump. Men jag har alltid varit intresserad av annorlunda kulturer och ovanliga språk, bland annat för att de ger perspektiv på Sverige och den svenska kulturen.

Kan du berätta lite om bantuspråken?

– Bantuspråken utgör den absolut största språkgruppen i Afrika med omkring 300-600 språk och 150-200 miljoner talare. De flesta av de här språken är extremt små. Bantuspråk har cirka 20-25 olika genus, det kan

man jämföra med svenskan som bara har två, och genusen kan användas på lite olika sätt. Man kan till exempel vara oförsämd genom att använda fel genus men också vara intim och ömsint. När man studerar afrikanska språk lär man sig alltså inte bara glosor och grammatik utan också en hel del om språkens funktion i samhället.

Hur ser situationen för afrikanska språk ut på GU?

– Det finns en fempoängskurs som ger en allmän introduktion till språk och samhälle i Afrika och intresset för den kursen är mycket stort. Så finns det en forskningsförberedande tjugopoängskurs för den som vill forska om afrikanska språk.

Vad ska du göra nu?

– Jag ska försöka få ett jobb. Fast det är förstås inte så lätt att tjäna pengar på att undervisa i swahili. Allra helst skulle jag vilja åka till Zanzibar, ligga i en vilstol och studera myggorna och miljön.

EVA LUNDRÉN

Jouni Maho är GU:s första doktor i afrikanska språk.

FOTO: ALAN ERIKSSON

FAKTA/ Institutionen för hushållsvetenskap

På institutionen för hushållsvetenskap kan du läsa till lärare i hemkunskap och annat ämne. Men också till kostekonom, dietist och lärare i slöjd och annat ämne.

Varje student får i dag kosta 22 400 kronor/år. Det ska täcka allt utom lokalkostnader.

Solveig Björcke på IHu säger att det går inte att driva en kvalitativ utbildning med mindre än 35 000 kronor per student och år.

Skolan har i dag 347 studenter. Det är en minskning med 120 platser sedan 1996. Dessutom har man tvingats minska personalen med 35 procent.

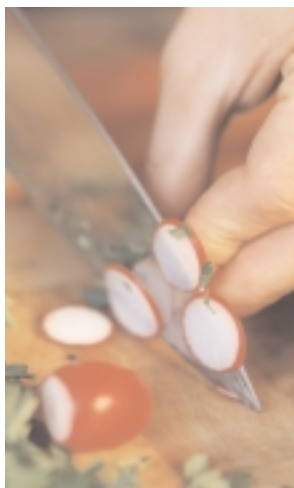
Före 1996 utbildades även hushållslärare, vilket inte görs längre. De studenterna fick kosta 45 000 kronor per år.

Institutionen kör på minus hela tiden och framtiden känns, enligt Solveig Björcke, mycket oviss.

aldrig fel – eleverna prioriterar kemi. Alla tror att det är en viktigare kunskap. Det handlar om kunskapssyn. Även studenterna bär på den kunskapssyn som råder i samhället.

– Ingen av oss tycker att vi inte ska ha teoretiska kunskaper. Men det lättare eller praktiska får alltid stryka på foten, anser Gunvor Fröberg.

– Vi behöver faktiskt lyfta upp ämnen som är lustbetonade och ger oss njutning, anser Solveig Björcke.

Naturhistoriska samlingar hotade

Samlingarna på naturhistoriska museer världen över hotas av förstöring. Sakta men säkert håller en del av vårt kulturarv på att försvinna – utan att någon gör något åt det. Det visar ny forskning.

I HÖSTAS LADE DEN amerikanske forskaren Stephen L. Williams fram sin avhandling om "Destructive Preservation" vid institutionen för miljövetenskap och kulturvård vid Göteborgs universitet – den enda institution i världen som har denna speciella inriktning.

Williams är lärare i museivetenskap och ansvarig för naturhistoriska museisamlingar vid universitetet i Texas. Under ett kvarts sekel har han gjort noggranna undersökningar i museimiljöer och kommit fram till att många traditionella metoder för bevarande av naturhistoriska föremål på museer faktiskt bidrar till nedbrytningen av föremål i samlingarna.

Varför är detta ett så allvarligt hot?

– Med tanke på att naturhistoriska museernas samlingar omfattar mer än två miljarder objekt i världen får detta allvarliga konsekvenser för såväl museivärlden som forskningen i stort. Dessa samlingar har till ändamål att förse samhället med information. Det kan handla om att fastställa olika arter, att kartlägga miljö-

förändringar i naturen och att bidra till ökade kunskaper om mänskliga sjukdomar. Om denna resurs förstörs skulle det också få stora effekter på forskarnas möjligheter att fortsätta arbetet att motverka globala störningar på naturen och på vår planet.

Du hävdar att flera av de traditionella konserveringsmetoder som naturhistoriska museer använder påskyndar nedbrytningen istället för att hejda den. På vilket sätt?

– Det finns många sådana exempel och de täcker en rad olika områden: förvaring, hantering och konserveringsmaterial. För att bara ta ett exempel: många bekämpningsmedel påstås skydda föremålen från insekter, men kemikalierna påverkar ofta molekylerna i objektens material. I värsta fall leder detta till att föremålen förstörs, bleks eller deformeras.

– Den förvärrade vanvården av samlingar är ett stort problem för majoriteten av dagens naturhistoriska samlingar. Om inget görs är det bara en tidsfråga innan museer inte har något annat val än att slänga föremålen.

Hur är det möjligt att forskare hittills inte har uppmärksammat problemet?

– Det är en bra fråga, särskilt när man tänker på den forskning – som är baserad på dessa samlingar –

bedöms noga av det vetenskapliga samfundet. Men detta har inte skett när det gäller olika konserveringsmetoder.

Hur kan museer klara omställningen att förändra sina konserveringsmetoder?

– Dessvärre tror jag att det är mycket svårt för museer att ändra sina metoder. Det ligger i museernas natur att bygga på tradition och konserveringshistoria. För att på ett effektivt sätt genomföra en förändring måste man först och främst erkänna problemet, och för det andra kunna visa på alternativa metoder. Förutom dessa förutsättningar finns det ett behov av ledarskap, beslutsfattande och samarbete. Det kommer dessutom att krävas pengar och resurser.

ALLAN ERIKSSON

Stephen L. Williams, USA

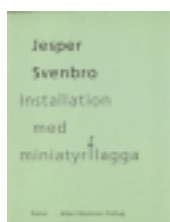
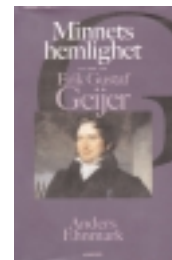

ILLUSTRATION: TOMAS KARLSSON

Under fyra år – mellan 1768 och 1772 – styrdes Danmark i praktiken enväldigt av den tyske upplysningspolitikern, kung Christians livmedikus och drottning Caroline Mathildes älskare, Johann Friedrich Struensee. Om detta revolutionära experiment – och det världsberömda erotiska drama tack vare vilket det gått till historien – berättar Per Olov Enquist i sin nya Augustprisbelönade roman *Livläkarens besök* (Norstedts).

Erik Gustaf Geijer var inte bara nationalskalden med Vikingen och Odalbonden. Han var också en europeisk modernist, en andlig släkting till Marx och Tocqueville. Om den Geijer – den filosofiske och politiske Geijer – handlar Anders Ehnmarks bok *Minnets hemlighet* (Norstedts). Geijer är, skriver han i den, vår samtida. "Han kommer oss nära, därför att han ställer de frågor vi ställer, eller borde ställa."

Till höstens goda lyriska nyheter hör en diktsamling av Jesper Svenbro, *Installation med miniatyrflagga* (Bonniers). Det är en liten bok med stor spännvidd på sitt innehåll. I den kan man salunda läsa om en helt vanlig dag i himlen, ett diskret men karaktärsfast inslag i Landskronatrafiken, Nidälvens grammatiska utvecklingsmöjligheter, ett snöfall i det romerska världsriket, allitterationen på Fraskieias sockel och en förunderligt klar i farmors snapsglas.

Ett populärvetenskapligt magnum opus. Det kan man nog tämligen lugnt kalla ett av de två senaste numren i en känd serie praktverk från ett inte mindre känt förlag: *Bonniers stora bok om filosofi*, som skrivits av Bryan Magee och som på 240 kunskapsrika och överdådigt illustrerade sidor speglar det västerländska tänkandets historia från de gamla grekerna till Foucault och Derrida. (Det andra är *Bonniers stora bok om öl* av den berömda dryckeskännaren med det för publicistiska förvecklingar bäddande namnet Michael Jackson.)

Filosofiskt vetande kan man insupa också i Håkan Nessers nya roman, den "existentiella thrillern" *Flugan och evigheten* (Bonniers). Dosen där är mer blygsam – men för bokens huvudpersoner långt ifrån ofarlig.

von Proschwitz belönas för sina insatser för franska språket

PROFESSOR EMERITUS Gunnar von Proschwitz har fått ett av Frankrikes mest prestigefyllda priser, "le Grand Prix de la Francophonie". Priset, som delas ut av Franska akademien, är en belöning för arbeten som slår vakt om det franska språket och den franska kulturen.

Årets frihetspenna

EN PUBLICISTISK HÖGTIDSSTUND lika väl som en akademisk. Så skulle man nog kunna beskriva den ceremoni som en förmiddag i november ägde rum i sal 10. Där överlämnade då Stiftelsen Torgny Segerstedts Minne årets Frihetspenna till professorn i civilrätt i Lund, Anna Christensen.

Hon är, förklarade stiftelsens styrelse i sin motivering, en på ett stillsamt och effektivt sätt modig och moralisk skribent med förmåga att urskilja orättvisans strukturer; en "välformulerad ögonöppnare som klarsynt vägrar att dras med i det trendiga och politiskt korrekta".

Motionera och må bättre

Varför vill inte personalen på GU må bättre? Det undrar David Horn, verksamhetsansvarig på Fysiken.

TILL HONOM ÄR ALLA anställda vid Göteborgs universitet och Chalmers välkomna för att träna.

Bara en bråkdel utnyttjar möjligheten. – Universitetet måste pusha mer för Fysiken, säger David Horn. Det är resursslöseri att inte använda den mer. Den skulle kunna utnyttjas av fler.

Fysiken – som byggdes 1983 – är studenternas friskvårdsorganisation. Men den är alltså mer än så.

På Fysiken kan alla anställda vid GU och Chalmers – delvis kostnadsfritt – träna badminton, aerobics, vattengymnastik och volleyboll. De som så önskar beställer individanpassade program – komponerade av professionella gyminstruktörer. Det finns också möjlighet att få hjälp av en sjukgymnast att komma igång med rehabiliteringsträning för den som har besvär från axlar, nacke, rygg mm. Via företagshälsovården kommer man i kontakt med rehabiliteringsträningen.

– Med små medel kan man nå stora resultat. Stress kan leda till vantrivsel som kan

leda till värk. Ibland kan det vara svårt att skilja på fysiska och psykiska besvär och veta var problemet egentligen sitter. Fysisk träning kan vara ett sätt att bättre hantera sådana problem.

– Fler GU-anställda borde ägna sig åt fysisk träning. Det är den bästa vägen till fysiskt välbefinnande, säger David Horn.

För ytterligare information om personalträning och individanpassad träning besök www.fysiken.nu eller ring 031-169937.

Millennieskiftet som inte är

I denna stund när förberedelserna pågår för fullt över hela världen inför det magiska millennieskiftet – det som ska bli historiens mest hejdundrade fest – kan man inte låta bli att undra varför det är "så mycket väsen för ingenting". Är det självklart att fira?

En av dem som ifrågasätter firandet är sociologen Bertil Nelhans, nyss hemkommen från en tre månader lång resa i Söderhavet. I två månader var han på Tonga – det land som är först i världen att träda in i nästa årtusende – och undersökte där förberedelserna inför millennieskiftet.

Bertil Nelhans är road av den mänskliga dårskapen inför dagen D. Själv säger han att inte bedriver ett korståg mot millenniefirandet, men han vill göra oss uppmärksamma på att millenniet är en chimär, en fiktion.

– Jag tycker att det visar på en bristande respekt och stor okunnighet om andra religioner och tidsuppfattningar. De flesta tror att vår tideräkning är något som är fastställt, naturgivet, men den är fullständigt godtycklig. Det är en historiebrevning som är färgad av vår västerländska kristna världsbild.

Och han anger ytterligare ett antal skäl till att vi inte borde ta millennieskiftet på allvar.

Skäl 1. Jesus föddes inte år 0. Det året har aldrig existerat. Historiker hävdar att Jesus föddes i samband med den stora skatteindrivningen i Palestina år 4 eller 6 f.Kr. och då har vi i praktiken redan passerat millennieskiftet.

Skäl 2. Den kalender vi använder är den gregorianska, som infördes av påven år 1582 i de katolska länderna. Sverige införde kalendern först år 1753 som det sista protestantiska landet. De ortodoxa kyrkorna vägrar fortfarande att acceptera den nya kalendern vilket är förklaringen till varför den ortodoxa julen fortfarande firas den 6 januari och inte den 25 december. Dessutom: inom andra religioner har man helt andra kalendrar än den gregorianska.

Skäl 3. Vad är egentligen så speciellt med år 00 eller 000? Nollan omges av mystik. Grunden är 10-basen som uppfanns av indiska matematiker. Men det finns flera andra talbaser: den nordiska tolvbasen (ex dussin och gross) och den keltiska 20-basen (som lever kvar i det danska och franska räknesätten). Och datorns binära språk är ettor och nollor.

Skäl 4. Den godtyckliga datumlinjen. Beslutet om var 0-meridianen och datumlinjen skulle ligga togs på en kartografisk världskonferens i Washington 1884. Någonstans på jorden måste ju

dagen börja och datumlinjen ritades där den gjorde minst skada. Det fanns förstås flera politiska och praktiska orsaker till varför 0-meridianen skulle utgå från Greenwich och datumlinjen längs med den 180:e meridianen. Men förslaget till placeringen av 0-meridianen har skiftat under århundradena: mellan t ex Jerusalem, Rom och Paris.

Det märkliga med Tonga, som Nelhans har studerat, är att landet egentligen borde lokaliseras bakom datumlinjen. Ser man på världsatlasen så gör datumlinjen en utvidgning bakom Tonga medan den i princip följer den 180:e meridianen norr och söder därom.

Det var handelskrig och kolonialfejder mellan engelsmän och tyskar som låg bakom detta. Tonga var ett brittiskt protektorat medan Västra Samoa, som ligger något längre nordost, var en tysk koloni. Därför skapades en speciell tidszon för Tonga 13 timmar före Greenwicks normaltid för att närma landet till det brittiska Nya Zeeland, som ligger tolv timmar före.

Bertil Nelhans tar det hela med ro och tänker tillbringa nyår i sitt hus på Brännö med goda vänner. Firande blir det, det lovar han – men inte på grund av millennieskiftet.

ALLAN ERIKSSON

Nästa konferens i Varberg

Skräddarsydda konferensarrangemang med ramavtal!

Låt oss medverka till ett bestående minne för alla som deltar i Ditt konferensarrangemang. Som en av Hallands största anläggningar skräddarsyr vi Ditt arrangemang utifrån Ert ramavtal.

Oavsett om Ni är 2 eller 250 personer så finns de resurser som krävs för ett lyckat arrangemang.

Dessutom erbjuds inte bara vår charmiga atmosfär, hos oss kan Du också bland ett trettiotal arrangemang ta del av mycket annat som gör Varberg till något alldeles extra!

Prata gärna med Maria eller Marie och Du får reda på mer.

BEST WESTERN
VARBERGS STADSHOTELL
Tel. 0340-69 01 00, fax 69 01 01.

Epost: varbergs.stadshotell@draupner.se. Internet: www.draupner.se

Personallytt

NYA PROFESSORER

Henry Ohlsson, professor i socialpolitik på nationalekonomiska Institutionen
Ove K Andersson, professor i medicin
Teresa Lagergård, professor i vaccinforskning
Lotta Mellander, professor i internationell medicin
Karl Swedberg, professor i medicin
Goran Folkestad, professor i musikpedagogik
Christina Heldner, professor i franska
Thomas Lindkvist, professor i historia, särskilt medeltidshistoria
Stig-Magnus Thorsén, professor i musikvetenskap

NYA DOCENTER

John Holmberg, docent i fysik resursteari
Jeanette Nilsson, docent i molekylärbioologi
Anna Götlind, docent i historia

Helene Brembeck, docent i etnologi
Bo Bergström, docent i marin zoologi
Elisabet Forsgren, docent i marin zoologi
Ted Lundgren, docent i oral biokemi
Marcela Pekna, docent i medicinsk och fysisk kemi

NYFÖRORDNADE

Olle Löwhagen, universitetslektor i allergologi
Eva Einarsdotter, forskningssekreterare vid fakultetskansliet för medicin
Ulla Ahlberg, byråassistent vid utbildningsavdelningen, studieinformationen
Zeljko Ergic, tekniker/datallingvist vid avd för logopedi och foniatri
Agneta Jansson, förste byråsekreterare vid fakultetskansliet för medicin

Kulturmöten på Vintersalongen

FANTASIN FLÖDAR bland odontologens personal. För tredje året i rad ställer forskare, tandläkare, administratörer och studenter ut sina föremål för allmän beskådan – på Vintersalongen, som deras vernissage kallas för. Det som ställs ut är fotografier, olje- och akvarellmålningar, keramik och textilier. Både högt och lågt – i en medveten ambition att låta mångfalden spegla kreativiteten i huset.

Entusiasterna bakom utställningen talar om tvärkontakter och sammanhållning som uppstår när kolleger vid sidan om sitt yrke får ge utlopp för sin fantasi. Något som leder till möten över gränserna.

Frågan om vi se en fortsättning även nästa år behöver knappast ställas.

ERASMUS-studenten Antonios Zampelis från Grekland har gjort ett linoleumsnitt – med inspiration hemifrån.

GÄSTKRÖNIKAN

Samarbete gynnar Västsverige

VID FÖRRA SEKELSKIFTET var Sverige ett land, präglad av stora klassklyftor. Högre utbildning var förbehållen ett fåtal privilegierade. Den stora massan av befolkningen var fattig och hade i bästa fall fått några få år i skolan.

Inför det nya sekelskiftet har vi i praktiken en tolvårig avgiftsfri grundutbildning för alla. Även den högre utbildningen är avgiftsfri. Det är alltså inte längre plånboken, eller privilegier, som bestämmer vem som skall få tillgång till utbildning, utan begåvning och fallenhet. Jag tror inte jag tar till för stora ord om jag kallar detta en utbildningsrevolution.

I dagens kunskapssamhälle är utbildning den enskilt viktigaste produktionsfaktorn, och det är en nödvändighet för varje samhälle att satsa på utbildning. I det sammanhanget tror jag att Sverige har ett utomordentligt gott utgångsläge genom vårt egalitära utbildningssystem. Låt oss använda det för att bygga ut den högre utbildningen så att minst hälften av en gymnasiekull går vidare till universitets- eller högskoleutbildning.

I Västsverige har vi en bra bas i Göteborgs universitet, Chalmers, våra regionala högskolor i Borås, Skövde och

Trollhättan-Uddevalla samt den del av Lantbruksuniversitetet som finns i Skara. På många områden håller vi internationell toppklass. Vi har en attraktiv studiemiljö, vilket bevisas av att sökandetrycket är störst till de västsvenska högskolorna. Men samtidigt är vi underförsörjda på högskoleplatser. I praktiken innebär det att studenter som inget hellre vill än att studera i Göteborg, eller vid någon annan västsvensk högskola, tvingas göra sin utbildning vid något annat universitet. Jag tycker att det är klokare att låta ungdomar studera där de vill. Jag tror det blir bättre studieresultat då.

Regeringen bör således öka Västsveriges tilldelning av högskoleplatser. Inom en femårsperiod bör Västsverige få ytterligare 15 000 platser. Vi måste både öka vår andel av den högre utbildningen i landet, och öka andelen ungdomar som går vidare till högre utbildning.

Den senaste tiden har det höjts röster för ytterligare ett universitet i Västsverige, ett universitet på internationell toppnivå. Det låter bra, men enligt min mening skulle det inte gagna oss att skapa konkurrens om redan knappa resurser. Dessutom tror jag inte att man utan vidare kan starta ett universitet av

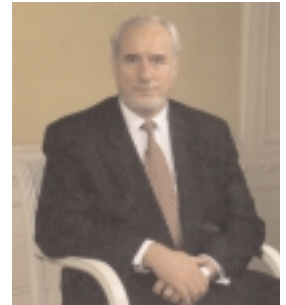
internationell toppklass. Internationell ryktbarhet är något man förtjänar. Oxford och Cambridge har funnits sedan medeltiden, och MIT, Harvard m fl är inte purunga de heller. Det tar minst en generation innan vi ser något resultat.

Självfallet skall vi ha höga internationella ambitioner med vår högre utbildning, men jag anser att vi hellre bör utveckla det vi redan har. I detta sammanhang ser jag mycket positivt på samarbetet mellan de västsvenska universiteterna och högskolorna. Jag tror vi har mycket mer att vinna på att utveckla samverkan mellan högskolor än att bygga konkurrerande sådana. Jag stödjer också Bo Samuelssons idé att låta de västsvenska utbildningsplatserna fördelas av, och i samverkan mellan, de västsvenska högskolorna. Jag vill inte sticka under stol med att det finns intressekonflikter här, men vi är på god väg att skapa ett samverkansklimate, som jag tror kan bli mycket värdefullt. På samma sätt som Västra Götaland nu måste se till hela regionens intressen, så menar jag att detta måste gälla även inom den högre utbildningen. Om vi bekräftar varandra när det gäller högskoleplatserna, så tror jag att utfallet blir sämre än

om vi samarbetar och fördelar platser utifrån hela länets intresse. Den gamla visdomen "enade vi stå, söndrade vi falla" gäller i allra högsta grad i det här fallet.

Sammanfattningsvis: vi måste öka andelen ungdomar som går till högre utbildning, vi måste få fler högskoleplatser till Västsverige och vi behöver samarbeta mer. Lyckas vi med detta kan Västsverige med tillförsikt träda in i det nya millenniet.

GÖTE BERNHARDSSON
Landshövding

Tiden går – allt snabbare

Vi har för bråttom. Politikerna vill att alla avhandlingar skall vara färdiga inom fyra år och att statliga utredningar skall hastas fram. Kvaliteten blir naturligtvis lidande. Dessa synpunkter framfördes av flera av deltagarna i det nionde Jörgen Westerstahl-seminariet som hade temat "Tiden. En ständigt tickande variabel".

Gunnar Falkemark ifrågasatte om snabbheten alltid är något eftersträvarvärt. Den explosiva tekniska utvecklingen riskerar att forma karaktärlösa individer, lekbollar för tillfälliga impulser. Hög hastighetssamhället är ett hot mot friheten.

I linje med detta ifrågasatte Falkemark värdet av prognoser. Mikael Giljam menade att vi i framtiden med större säkerhet kan förutsäga mänskligt beteende och att detta är en väsentlig uppgift för samhällsvetenskaperna. En systematisk jämförelse mellan prognoser inom olika områden vore ett viktigt forskningsprojekt, ansåg Sven-Eric Liedman. Men enligt Falkemark är det positivt när förutsägelser slår fel. Om vi i förväg visste resultatet i ett kommande val skulle det innebära att människorna inte handlade fritt.

Vi är bara fria om framtiden är öppen. Bland annat därför lanserade den franske filosofen Henri Bergson ett konkret, subjektivt tidsbegrepp som ett alternativ till den mekaniska tidmätningen som inte skiljer på förfluten tid, "nu" och framtid. Ulf Bjereld förklarade att Bergsons tankar om tiden och den fria viljan är relevanta inte minst i dag, när vi blir allt mer stressade och utifrånstyrda.

Bergson, som hade stort inflytande i början av seklet, tycks vara på väg tillbaka. Inte bara det mekaniska tidsbegreppet utan också det exakta, positivistiska tänkandet har uppenbara begränsningar.

DAVID ANDERSSON